

ЭЛЕКТРОННАЯ И ТРАДИЦИОННАЯ КОММЕРЦИЯ: СУЩНОСТЬ, СОДЕРЖАНИЕ, ОБЩИЕ И ОТЛИЧИТЕЛЬНЫЕ ЧЕРТЫ

Рассмотрены основные черты традиционной и электронной коммерции, проведен их сравнительный анализ, освещены преимущества электронной коммерции.

TRADITIONAL AND ELECTRONIC COMMERCE: ESSENCE, CONTENT, COMMON AND DIFFERENT FEATURES

We consider the main features of traditional and e-commerce, their comparative analysis, illuminated the benefits of electronic commerce.

Стаття надійшла 18.01.11

УДК 658.012

О. І. Гузела

Українська академія друкарства

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Окреслюються тенденції та проблеми малого підприємництва в контексті соціально-економічного становища України.

Мале підприємництво, тенденції, проблеми

У розвинутих державах світу мале підприємництво — домінуючий тип бізнесу, який забезпечує значну частку валового внутрішнього продукту. У більшості країн малі підприємства в загальній кількості підприємницьких структур займають 80–95% або й більше. З огляду на те, що Україна увійшла в число незалежних держав з ринковою економікою, викликають інтерес ключові характеристики її сучасної економіки — роль малого підприємництва, тенденції, супровідні проблеми та специфічні риси його розвитку упродовж адаптивного періоду входження в ринок.

Питаннями малого підприємництва в Україні, у галузях народного господарства та промисловості, займається багато науковців і практиків. Видано низку посібників з підприємництва, де малому підприємству приділяється багато уваги, з'явилася значна кількість полемічних публікацій у наукових виданнях і періодиці. Автори сходяться на думці про важливість малого підприємництва для економіки держави й розходяться в оцінюванні здобутків і втрат у малому підприємстві, реформуванні системи оподаткування тощо.

За останніми статистичними даними, соціально-економічне становище України в 2010 р. мало такі характеристики:

приріст промислової продукції становив 11% (зростання спостерігалось за всіма її основними видами);

темпи росту виробництва продукції в добувній промисловості (3,7%) значно відстають від цього показника в переробній (13,5%). Таке співвідношення свідчить про активізацію переробних галузей і позитивні зсуви в галузевій структурі економіки, структурі зовнішньої торгівлі тощо;

на підприємствах машинобудування випуск промислової продукції збільшився на 34,5%, що дуже важливо для розвитку економіки держави;

у целюлозно-паперовому виробництві та поліграфічній діяльності приріст незначний — 2,5%, що типово для цих галузей;

поліпшилася ситуація на підприємствах транспортних перевезень і погіршилася в сільському господарстві та будівництві. Негативне сальдо зовнішньої торгівлі також зросло, хоча експорт товарів до країн-партнерів збільшився;

індекс споживчих цін виробників промислової продукції склав 1,187; середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників підприємств, установ, організацій досягла 2205 грн — на 20% вища, ніж у 2009 р.; рівень безробіття серед працездатного населення становив 8,7%;

залишається несприятливою демографічна ситуація: чисельність населення України зменшилася й опустилася до рівня 45,8 млн осіб [3].

Отже, загалом складається враження позитивних змін в Україні, що мало б забезпечити їй гідний рейтинг у світі.

Разом з тим у рейтингу економічних свобод, за даними міжнародних організацій, Україна в 2010 р. перебувала на 162 місці зі 183 країн світу. За даними Світового банку кількість платежів українських підприємств і громадян до бюджету найбільша в світі. За простотою процедур сплати податків наша держава займає 181 місце зі 193 країн. Після України ідуть лише південно-африканські країни та Білорусь. Час, який підприємці тратять на провадження податкової звітності та сплату податків, складає 675 годин у рік [1]. Баланс інтересів в Україні (співвідношення доходів 20% найбагатших громадян з доходами 20% найбідніших) становить 40:1; у країнах Євросоюзу — у середньому 4,8:1. Україна належить до країн з високим рівнем корупції та тіньової економіки, а офіційне зростання економіки відбувається внаслідок значного підвищення цін і тарифів на всі фактори виробництва.

Одним з важливих напрямків поступу економіки та підвищення позитивного іміджу нашої держави в світі є розвиток малого підприємництва. Слід зауважити, що згідно із законодавством у нас до малих відносяться ті господарюючі структури, чисельність персоналу яких не перевищує 50 осіб, а обсяг валового обороту — 70 млн грн.

Порівнюючи показники розвитку малого підприємництва в Україні й інших державах світу, необхідно враховувати той факт, що, за даними Світового банку, загальне число показників, за якими підприємства відносять до малих, — понад 50. Найпоширенішим показником є чисельність працівників. Але цей показник теж коливається від 20 до 500 осіб. Міжнародна організація економічної співпраці і розвитку (ОЕСР), до якої належать економічно високорозвинуті країни, визначає підприємства з чисельністю до 19 осіб як дуже малі; до 99 осіб — як малі; від 100 до 499 осіб як середні і понад 500 осіб — як великі.

В Україні, окрім малих, виділяють мікропідприємства, де чисельність персоналу — до 10 осіб, однак Господарський Кодекс України такого поняття не регламентує. Є і певна галузева градація максимальної чисельності малих під-

приємств. Так, згідно з розпорядженнями Кабінету Міністрів України (1998 р.) Держкомстатом України встановлено критерії статистичного визначення малого підприємства, які диференційовані за галузями. У поліграфії, наприклад, чисельність персоналу малого підприємства — до 20 осіб.

Характеристику становища, тенденцій і проблем розвитку малого підприємництва в Україні можна дати на підставі відомості статистичних щорічників. За статистикою кількість малих підприємств у незалежній Україні постійно зростала. Так, у 1990 р. їх налічувалося 10 тис., 1994-му — 70 тис., 2000-му — 171 тис., 2008-му — 331 тис. У розрахунку на 10 тис. осіб населення в 2008 р. налічувалося 72 суб'єкти малого підприємництва (на Львівщині 75). Порівняно з 1995 р. цей показник зріс у 3,8 раза.

Частка найманих працівників на малих підприємствах у загальній кількості їх на підприємствах — суб'єктах підприємництва досягає 24,3%. Порівняно з 2000 р. вона зросла в 1,6 раза. Найвища — у сфері операцій з нерухомістю — 52,1%.

Продукція малих підприємств у загальному обсязі реалізованої займає 16,3%, що вдвічі більше порівняно з 2000 роком. По Львівщині цей показник дещо вищий — 19,2%. У порівнянні з розвинутими ринковими державами це дуже мало.

У загальній кількості малих підприємств частка збиткових у 2008 р. становила 37,3%; порівняно з 2007-им зросла на 4,5 п. Найбільше малих збиткових підприємств у Харківській області (40,4%), найменше — у Закарпатській (24,8%). У промисловості в малому підприємстві зайнято 10,9% найманих працівників, обсяги реалізації продукції малих підприємств становлять 4,6%, частка збиткових підприємств — 38,3%.

Середня продуктивність праці працівника на малих підприємствах України в 2008 р. складала 228,3 тис. грн; на малих підприємствах промисловості — 117,3 тис. грн. Це високі показники, однак негативним є те, що продуктивність праці в малому підприємстві промисловості — продукуючій галузі економіки — майже вдвічі нижча за середню по всіх видах діяльності і більш як удвоє менша за продуктивність праці загалом у промисловості — 259,6 тис. грн [4].

Особливістю малих підприємств України є те, що середня чисельність зайнятих працівників на одному підприємстві становить 6–7 осіб. Специфічна і структура операційних витрат суб'єктів малого підприємництва. Так, у 2008 р. частка матеріальних витрат складала 19,1%, а вартості товарів і послуг, придбаних для перепродажу та реалізованих без додаткової обробки, — 58,4%. На амортизацію припадає 2%, на витрати на оплату праці та соціальні заходи — 6,4, на інші операційні витрати — 13,7%. Така структура свідчить про те, що:

більша частина суб'єктів господарювання в сфері малого підприємництва не належить до виробничого підприємництва, чим і пояснюється мала частка витрат матеріальних;

основні фонди займають невелику частку виробничих фондів, оскільки знову ж таки превалюють суб'єкти невиробничої сфери;

частина витрат на заробітну плату дуже низька. Середньомісячна заробітна плата одного працівника становить (2008 р.) 966,7 грн, у той час як загалом в економіці України — 1806 грн.

У промисловості структура операційних витрат малих підприємств суттєво відрізняється: матеріальні витрати становлять 60,4%. Однак витрати на заробітну плату не набагато вищі — 8,8%, а середньомісячна заробітна плата працівника (за витратами) — 900,2 грн, нижча, ніж середня в цілому в малому підприємстві. Це негативне явище, що є непрямим свідченням виплати заробітку в конвертах.

Невисока частка амортизації у витратах є ознакою того, що значна частина основних фондів, зокрема машин і устаткування, повністю зношена і відрахування в амортизаційний фонд відсутні [4].

Рентабельність реалізованої продукції малих підприємств, розрахована через операційні витрати на 1 грн реалізації, у 2008 р. становила 0,5%; у промисловості ступінь збитковості малих підприємств — 4,8%. Причому порівняно з 2007 р. спостерігається тенденція до погіршення цих показників, а за абсолютною величиною вони нижчі, ніж середній показник по економіці України за всіма видами діяльності, який складає 1,2%. Рентабельність реалізованої продукції загалом у промисловості становить 6,4% (2008 р.).

Навіть такий доволі стислий аналіз розвитку малого підприємництва в Україні свідчить про деякий поступ у цій сфері економіки за останні десять років. Однак наявність великої кількості дрібних підприємств, які дуже скоро створюються і розпадаються, порівняно невелика (24,3%) частка зайнятих працівників у малому підприємстві, незначна (16,3%) реалізованої продукції малими підприємствами, багато (37,3%) збиткових підприємств та вкрай низька середня рентабельність реалізованої продукції — основні симптоми незадовільного економічного клімату в малому підприємстві й навколо нього. Тим більше, що всі вищезазначені показники на малих промислових підприємствах гірші, а промисловість — це виробниче підприємство, матеріальна основа економіки.

Низький рівень розвитку малого підприємництва в Україні і порівняно з показниками у відповідній сфері розвинутих ринкових держав. Однак тут певним чином впливає і деяка розбіжність у критеріях віднесення підприємств до малих.

Таким чином, до основних проблем малого підприємництва в Україні сьогодні можна віднести:

- слабку дієвість механізмів підтримки малого підприємництва державою;
- податкове навантаження, що реформовано в напрямку його збільшення;
- ускладнена система заснування власної справи; надмірна кількість перевірок і розширення прав податкових й інших контролюючих органів;

- низький рівень технічної озброєності праці;

- часто слабкий внутрішньовиробничий менеджмент і недостатня культура партнерських стосунків;

- недосконала система консалтингових послуг і підготовки кадрів для малого підприємства.

Загальна картина функціонування малого підприємництва в Україні часто викликає недовіру зарубіжних партнерів й інвесторів всередині держави. Поза тим, мале підприємництво, беручи на себе великий ризик, повинно поступово входити в роль важливішого чинника у створенні конкурентного ринкового середовища та демонополізації економіки України. Якщо цього не станеться, ми і далі втрачатимемо в світі імідж держави, яка впевнено прямує до розвинутого ринку.

1. Ганус А. 183 податки і збори / А. Ганус // Експрес / ТзоВ «Експрес медіа груп». — 2010, жовт. 2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.09.1998 р. №780 р. [Електроний ресурс]. — Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Sev_osv/8844. 3. Соціально-економічне становище України за 2010 рік // Урядовий кур'єр / Кабінет Міністрів України — 2011, 27 січ. 4. Статистичний щорічник України за 2008 рік. — К.: Держ. комітет статистики України, 2009.

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УКРАИНЕ

Описываються тенденції и проблеми малого підприємництва в контексте соціально-економічного положення України.

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS IN UKRAINE

Describes the trends and challenges of small business in the context of socio-economic situation in Ukraine.

Стаття надійшла 28.02.11

УДК 655.4

К. З. Радзіховська

Львівська комерційна академія

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАКТИКИ ФОРМУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Розглядається суть господарських зв'язків, уточнюється зміст комерційної діяльності з формування системи господарських зв'язків торговельних підприємств в умовах конкурентного середовища, визначаються основні проблеми і напрями використання принципів та інструментарію логістики в практиці формування системи господарських зв'язків торговельних підприємств.

Підприємство торгівлі, формування системи господарських зв'язків, логістика

Питання формування ефективної системи господарських зв'язків у народногосподарському комплексі й галузі торгівлі, регулювання їх ефективності в умовах планово-адміністративної системи господарювання були предметом досліджень багатьох відомих науковців, зокрема, В. Амітана, М. Брагінського, Я. Орлова, Ф. Панкратова, В. Матусевич та ін. Проте процеси формування багатуокладної